

Här vill kyrkan schakta ur och bygga nytt – ”Så dumt”

Uppdaterad 2025-07-12 Publicerad 2025-07-12

Strängnäs domkyrka uppfördes på 1200-talet men har förändrats i omgångar sedan dess. Klocktornet kom på plats först på 1500-talet. Foto: Nicklas Thegerström

STRÄNGNÄS. Det pågår en strid om kyrkan på platsen där Gustav Vasa valdes till kung. På ena sidan står församlingen med bland andra statsministerns fru prästen Birgitta Ed. De längtar efter en espressomaskin, vill schakta ur domkyrkoberget och bygga nytt.

Men kritikerna varnar för att ett av Sveriges främsta kulturminnen hotas av nybygget.

– Förslaget är horribelt, säger arkitekten Torun Hammar.

Text och foto

Karin Östman och Nicklas Thegerström

Domkyrkan i Strängnäs är en pampig katedral som tronar på en höjd med utsikt över Mälaren. Den är byggd på 1200-talet och en av de bäst bevarade av sitt slag. Runt omkring finns också medeltida byggnader som fungerat som biskopsgårdar och skolbyggnader. Precis här grundades nationalstaten Sverige för 502 år sedan.

Också här, i en grässlänt med maffiga lövträd och gravkors, vill kyrkan göra om och bygga nytt. Målet är att skapa en samlingsplats – både för kyrkans olika verksamheter men också för turister och medborgare.

Diakonen Marie Rydén Davoust och domprosten Christofer Lundgren vill göra domkyrkan tillgänglig för fler. Foto: Nicklas Thegerström

Men det är inte alla som är positiva till kyrkans förslag. Länsstyrelsen som så småningom ska avgöra byggets framtid tycker att nybygget ligger för nära katedralen.

Och förslaget har lett till debatt bland arkitekter. Området innanför de gamla kyrkmurarna vid Strängnäs domkyrka finns

på Svenska byggnadsvårdsföreningens gula lista över hotade kulturarv.

Domprosten Christofer Lundgren står på kyrkbacken och ler nöjt mot studenternas mobilkamera.

– Aha, de vill ta en selfie med mig, säger han.

Flera ungdomar kommer fram och vill ta en bild med prosten. Uppdraget i studenttävlingen är "ta en selfie med en präst". Foto: Nicklas Thegerström

Domkyrkan är Strängnäs kommuns näst största turistmål. Gripsholms slott är det mest populära. Tillsammans drar de cirka 100 000 besökare om året.

Av dem syns den här dagen mest studenter från Europaskolan och en och annan flanör.

Prosten myser. Studenter som springer i kyrkgångarna och låga trösklar till att träffas över olika gränser. Här ska det bli reception, kafé, samlingslokaler och rymliga toaletter, visar Christofer Lundgren.

Förslaget som nu stöts och blöts med länsstyrelsen är bland annat ett kvadratisk souterränghus cirka 15 meter från kyrkans södra sida. Huset, med en hel del glas, vann arkitekttävlingen som utlystes 2020. Byggnaden ska hänga ihop med ytterligare ett hus på andra sidan på den gamla kyrkmuren. De ska bindas samman med en underjordisk gång.

Månssons trädgård är en oas för Strängnäsborna. Under pandemin blev den en populär samlingsplats. Här kunde gamla och unga träffas utomhus.
Foto: Nicklas Thegerström

Souterräng och underjordiska gångar betyder ingrepp i berget som katedralen vilar på. Och också ingrepp i den kulturhistoriska miljön.

– Det finns regler att förehålla sig till i en kyrka men jag kan tycka att det måste finnas fler platser att mötas på härinne. Nu får vi ju inte ens en kopp kaffe. Väggarna här inne är från 1200-talet och då kan man inte bara slänga upp en espressomaskin, men på något sätt måste det ju gå? har Birgitta Ed sagt i [en intervju med EFN Finansmagasinet](#).

Hon är uppväxt i Strängnäs och arbetar halvtid som verksamhetsutvecklare av domkyrkoberget och halvtid som präst i församlingen. Fram tills nyligen bodde statsministerparet ett stenkast från kyrkan och fick möjlighet att lämna ett yttrande i samrådet, vilket de inte gjorde.

Hon är också vice ordförande för stiftelsen Europaskolan, en friskola som ligger intill domkyrkan. Även skolan ska få sig en nybyggnad, enligt förslaget.

Statsministerns fru vill inte ställa upp på en intervju om sina olika roller i Strängnäs, utan hänvisar till kollegorna.

Kyrkan anser att en samlingslokal intill katedralens entré än nödvändig. Christofer Lundgren och Marie Rydén Davoust vill att all verksamhet ska vara nära och tillgänglig. Foto: Nicklas Thegerström

Prosten och diakonen Marie Rydén Davoust är med och driver kyrkans förslag om att bygga nytt.

– Vi tycker att det här är viktigt. Det är svårt för någon med rullator eller barnvagn att enkelt ta sig till våra nuvarande samlingslokaler, säger Christofer Lundgren och pekar mot en grusad brant gångstig som leder ner till en stentrappa mot församlingshuset.

Här bränner det till. Måste en katedral från 1200-talet också erbjuda nybyggda, tröskelfria spatiösa mötesplatser utrustade med espressobryggare? Eller bör kulturarvet bevaras som det är?

Arkitekten Torun Hammar tillhör dem som motsätter sig kyrkans förslag om att bygga nytt på platsen.

Solen steker mot tegelkyrkan när hon slår sig ner vid ett picknickbord i parken Månssons trädgård. Det är en grön lund med frukträd, gräsmatta och planteringar intill domkyrkan. En oas för Strängnäsborna. Snart en byggarbetsplats, om förslaget går igenom.

– Det är så dumt, så dumt. Och mycket har gått under radarn, suckar Torun Hammar som tycker att förslaget har diskuterats alldeles för lite.

Arkitekten Torun Hammar är uppväxt i ett av kulturhusen bredvid kyrkan. Nu har hon engagerat sig i att rädda platsen. Foto: Nicklas Thegerström

Hon har varit chef för projektutvecklingen på Statens fastighetsverk och var bland annat delaktig i den stora ombyggnaden av Nationalmuseum.

– Jag har jobbat med förändring av kulturarvet i hela mitt yrkesliv. Det är inte frågan om att helt stoppa byggen. Kulturmiljölagen är inte en förbudslagstiftning, utan en kvalitetslagstiftning. Miljön kan utvecklas utan att förbrukas, säger hon.

Torun Hammar är uppväxt i Strängnäs, i ett av husen vid den gamla kyrkomuren. Det är förresten Christofer Lundgren också. Även hans far var präst i församlingen. De har alltså båda starka band till den unika kulturmiljö som Domkyrkoberget erbjuder. Men vill förvalta den på olika sätt.

Plötsligt hoppar ett rådjur över staketet till Månssons trädgård och springer iväg under fruktträden.

– Det här är ju en underbar miljö. Det är helig mark, fantastiskt vackert och det finns en anledning till att den bevarats i 850 år. Jag tycker att det är märkligt att kyrkan driver det här, säger Torun Hammar som även varit gästprofessor i restaureringskonst vid Kungliga Konsthögskolan.

Torun Hammar älskar lugnet och harmonin som erbjuds i parken bredvid kyrkan.
Foto: Nicklas Thegerström

Hon ser flera risker med projektet. En inventering som kyrkan låtit göra visar att parkdelen där det ska byggas har högt naturvärde.

– Det här är ju ingen lek. De ska spränga sig ner i berget många meter. Utsikten mot Mälaren blockeras och den viktiga kyrkplan hamnar i skugga. Det påverkar hela miljön, säger Torun Hammar.

Domprosten och projektledaren har hört kritiken förut. De varnar i sin tur för att kulturmiljölagen kan vara en konserverande bromskloss mot utveckling och nyskapande. Kyrkan byggdes visserligen på 1200-talet men har byggts till och om flera gånger sedan dess.

– Vi behöver varsamt anpassa för verksamheten i vår tid. Ibland behöver den fysiska platsen förändras. Vi har två toaletter i kyrkan och det räcker inte när det är fullsatt, säger Marie Rydén Davoust.

Foto: Nicklas Thegerström

Hon pekar på ett provisoriskt plank inne i katedralen. Där bakom står stolar och rekvisita som används vid gudstjänster och annan verksamhet. Kyrkorummet får också fungera som förråd.

Kritikerna vill helst att gamla byggnader som redan finns runt kyrkan ska omdisponeras för att inrymma samlingslokaler och fik. Men församlingen och stiftet anser att det inte finns några lämpliga för att inhysa exempelvis kök.

Anna Zachrisson bor i Paulinska gården intill kyrkan. Den har anor från 1500-talet och har tidigare fungerat som biskopsresidenset. I egenskap av granne har hon fått lämna ett yttrande till kommunen.

– Det här riskerar att bli Strängnäs svar på Slussenprojektet i Stockholm, säger hon.

Liksom flera andra grannar i den idylliska miljön är hon rädd för lång byggtid, sprängningar och varnar för att ingreppen inte

går att backa tillbaka.

– Det är en ynnest att få bo här. Det är väldigt vackert och man känner historiens vingslag. Jag är verkligen för att Strängnäs stad ska utvecklas och samverka. Men det här förslaget riskerar att förstöra miljön, säger hon.

Arkitekten Markus Grieser ligger bakom det vinnande förslaget försäkrar att moderna tekniker för att ta sig ner i berget gör att katedralen inte är hotad.

Arkitekten Markus Grieser vann arkitekttävlingen. Han är noga med att hans förslag vill samspela med kulturmiljön och att alla förändringar ska ske varsamt.

Foto: Nicklas Thegerström

Torun Hammar är inte övertygad:

– Läser man länsstyrelsens yttrande förstår man att den södra delen om kyrkan är en no go zone – den ska inte bebyggas. Jag begriper inte att kyrkan fortsätter att driva det här förslaget. Hur viktigt kan det vara med en espressomaskin?

Kommunens ledande politiker och tjänstemän har också olika

uppfattningar om kyrkan.

Även kommunens miljökonsekvensbeskrivning är kritisk och varnar för att förslaget riskerar måttliga till stora negativa konsekvenser på kulturmiljön.

Men kommunalrådet Anders Härnbro (S) tonar ner kritiken.

– Hur ska vi utveckla vår stad när vi har en kulturmiljölag som bara vill konservera? Jag måste säga att den känns ganska främmande. Men vi följer självklart lagen.

Domkyrkan är Strängnäs kommuns näst största turistmål. Gripsholms slott är det mest populära. Kommunalrådet Anders Härnbro (S) vill utveckla domkyrkoberget tillsammans med kyrkan. Foto: Nicklas Thegerström

Dick Harrison, professor i historia, menar att det som händer i Strängnäs inte är unikt.

– Det är lätt att dra paralleller till betydligt grövre förändringar av miljön kring en kyrka. Det räcker med att åka till min universitetsstad Lund där det byggdes ett domkyrkorforum i mycket modernistisk stil alldeles bredvid domkyrkan.

På kontinenten har det gjorts stora förändringar av katedraler.

– Folk blir alltid sura och protesterar, säger han.

Dick Harrison är mycket väl bekant med domkyrkan i Strängnäs och har spelat Gustav Vasa i ett bygdespel utanför katedralen på nationaldagen. I Sverige är Strängnäs och Visby domkyrka de bäst bevarade medeltida domkyrkorna. Han tycker därför att man ska vara extra varsam med dem.

– Strängnäs ligger mig varmt om hjärtat så jag kan förstå båda parter. Om jag skulle ha något att säga till om skulle jag föreslå en kompromiss – lägg den nya byggnaden 30 meter längre bort, säger han.

I sitt yttrande till Strängnäs kommun vill länsstyrelsen också flytta det planerade församlingshuset längre bort från domkyrkan för att det inte ska störa miljön. Man vill också minska storleken på andra byggnader.

Trots att idén med att förändra domkyrkoberget funnits sedan 2012 är det långt tills spaden eventuellt kan sättas i marken.

Miljön runt domkyrkan i Strängnäs är unik. Sedan 1100-talet har det här varit en plats för tro och utbildning. Foto: Nicklas Thegerström

Kyrkans och arkitektens förslag har omarbetats en hel del. Bland annat har kontor i katedralen strukits. Och en underjordisk gång med hiss upp i kyrkan är också borta.

Så vad händer nu?

– Vi har en dialog med församlingen om de förändringar som de vill göra. Själva tillståndsprocessen är vi inte inne i ännu utan vi är i samrådsskedet, säger länsantikvarie Karin Gold Cox på länsstyrelsen i Södermanland.

För kyrkan står nu möjligheten att växa och vara tillgänglig i kontrast till att behålla kulturmiljön som den är.

– Åtminstone sedan 1100-talet har det här varit en plats för de existentiella frågorna och utbildning. Vi vill fortsätta utveckla dem och staden tillsammans, säger domprosten.

Domkyrkans framtid hänger inte på vem som har rätt och fel, enligt prosten.

– Det här handlar om värden och man kan ha olika bedömningar av värden, säger han.

Fakta. Så går beslutsprocessen till

Förslaget om till ny detaljplan för Domkyrkoberget var ute på samråd förra året. Men Strängnäs kommun väntar med detaljplaneprocessen tills länsstyrelsen prövat förslaget enligt kulturmiljölagen. Det är länsstyrelsen som ska bedöma om projektet kan skada fornlämningar, byggnadsminnen eller kyrkliga kulturminnen.

Prövningsprocessen har inte påbörjats. Just nu pågår en dialog mellan församlingen och länsstyrelsen om förslaget.

Kyrkan räknar med att förslaget ska kosta cirka 250 miljoner kronor.

Text och foto
Karin Östman och Nicklas Thegerström